

AYDIN BÜKE

Romantizmin Işığı

Clara

2. BASKI

♥ can
biyografi

AYDIN BÜKE
ROMANTİZMİN IŞIĞI
CLARA

© 2012, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Görseller: © Robert-Schumann-Haus Zwickau

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2012

2. basım: Ekim 2017, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 500 adet yapılmıştır.

Editör: Faruk Duman

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 33837

ISBN 978-975-07-3577-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750735776

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

AYDIN BÜKE
ROMANTİZMİN IŞIĞI
CLARA

BİYOGRAFI

♥can

Aydın Bke'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Chopin / Tuşlara Adanmış Bir Yaşam, 2010

Mozart / Bir Yaşamöyküsü, 2012

Beethoven / Müziğin Dönüm Noktası, 2014

AYDIN BÜKE, 1958'de İstanbul'da doğdu. Kabataş Erkek Lisesi'nin ardından İstanbul Devlet Konservatuvarı Yüksek Bölümü'nden (bugünkü Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Devlet Konservatuvarı) mezun oldu. Avusturya'daki üç yıllık müzik eğitiminden sonra, İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nın sınavını kazanarak bu kurumda flüt sanatçısı olarak çalışmaya başladı; 2015 yılında emekli oldu. Halen bu görevini sürdürmektedir. 1995-2004 yılları arasında TRT Radyo 3'te klasik müzik programları hazırladı: *Vivaldi'den Beethoven'a*, *Enigma*, *Müzik Portreleri*, *Yeni Kayıtlar*, *99'da Anıklarımız*, *Arya*, *2000 Yılında Bach*, *Operanın Doruğu*, *Müzikal Sunu*. 2003-2010 yılları arasında Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi'nde müzik tarihi dersleri verdi. 1998'de, Mozart ve Lorenzo Da Ponte'nin ortak çalışmalarını konu alan, *İki Dahi Üç Opera* adlı kitabı, 2001'de, *Bach / Yaşamı ve Eserleri* adlı ikinci kitabı çıktı. Mozart'ın 250. doğum yılı nedeniyle kaleme aldığı *Mozart / Bir Yaşamöyküsü* adlı kitap Ocak 2006'da, *Müziği Yaratanlar – Barok Dönem* (İpek Mine Altınel'le ortak çalışma) 2006 Kasım ayında, *Chopin / Tuşlara Adanmış Bir Yaşam* 2010'da, *Romantizmin Işığı Clara* 2012'de, *Beethoven / Müziğin Dönüm Noktası* 2014'te yayımlandı. Çeşitli dergiler için müzik yazıları yazmakta ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde müzik tarihi dersleri vermektedir.

Asu'ya...
(Friedrich Rückert'in dizeleri yardımıyla)

Sen benim ruhum, yüreğimsin,
Keşfettiğim dünyamsın,
İçinde yüzdüğüm cennetimsin.
Aşkını bağışladı bana cennet,
Yücelten, soylu kılan aşkını.
Varlığım değişir bakışınla
Taşırsın beni göklere aşkınla.

İçindekiler

Düsseldorf'ta ilk karşılaşma ya da farklı bir önsöz denemesi	13
Friedrich Wieck	19
XIX. yüzyıl başında yeni bir Avrupa'ya doğru	24
Yeni toplum düzeni için yeni bir çalgı: Piyano	27
Clara Wieck, 1819-1828	35
Robert Schumann, 1810-1828	54
Alman edebiyatında Romantizm	58
Zwickau'da çocukluk yılları	64
Clara ve Robert, Leipzig ve Heidelberg'de iki farklı yaşam, 1829-1830	90
Clara'nın konserleri, Robert'in arayışları, 1831-1833	115
Clara'nın ilk hayal kırıklıkları, Robert'in yayıncılık serüveni, 1834-1836	161
Clara ve Robert'in birlikte olabilme çabaları, 1836-1840	207
Leipzig'de evliliğin ilk yılları, 1840-1844	307
Dresden, 1845-1850	352
Düsseldorf, 1850-1854	394
Johannes Brahms, 1833-1854	443
Endenich'te günbatımı, Düsseldorf'ta yaşama tutunma çabaları, 1854-1856	465
Yeni bir yaşam, eski alışkanlıklar, 1856-1862	545
Akıp giden yıllar, ailedeki kayıplar, 1862-1878	595
Frankfurt, 1878-1896	641

Clara ve çağı	683
Clara'nın yapıtları	694
Kaynakça	697
Dizin	701

Düsseldorf'ta ilk karşılaşma ya da farklı bir önsöz denemesi

1853 Eylül'ünün son günüydü. Ren Nehri kıyısındaki Düsseldorf, sakin günlerinden birini daha yaşıyordu. Sararan yapraklarla süslü bahçeler, bu ticaret ve endüstri kentinin, yoğun iş hayatına rağmen, doğadan tümüyle kopmadığının habercisi gibiydi. Nehir kenarında telaşlı ama ürkek adımlarla yürüyen bir delikanlı, az sonra Bilker Caddesi'ndeki büyük bir evin önünde durdu. Biraz tereddüt ettikten sonra kapıyı çaldı ve kendisini karşılayan kişiye eğer rahatsız etmezse ev sahibiyile görüşmek istediğini söyledi. Salona girdiğinde görmek istediği kişi onu içtenlikle karşıladı; bazı yakın dostları delikanlının adından bahsetmiş, piyano çalmasını övmüşlerdi. Ev sahibi, salonda duran piyanonun başına geçip bir şeyler çalmasını istedi. Delikanlı utanarak bir süre önce tamamladığı sonatını seslendirmek istediğini söyledi. Elleri tuşlara uzanırken kendisinden oldukça emin bir hali vardı. Odayı bir anda kaplayan ilk birkaç akorun ardından ev sahibi delikanlının omzuna dokundu ve heyecanla, "Öylesine etkileyici çalılıyorsunuz ki, bunu mutlaka karım da duymalı," diye mırıldandı. Ardından yerinden kalkarak, "Clara!" diye seslendi. Az sonra otuz yaşlarında, oldukça alımlı ve uzun boylu bir kadın içeri girdi. Piyanonun başındaki delikanlı ilk anda heyecandan genç kadının yüzüne bakamamıştı bile. Bir süre sonra ürkererek gözlerini kaldırdığında sevecen ve yumuşak bakışlarla karşılaştı. Ev sahibi deminki heyecanının etkisiyle, "Clara, bu delikanlıyı mutlak duymalısın," diye karısını yanına oturttu. "Hamburg'lu genç dostumuz Johannes Brahms olağanüstü çalıyor."

Böylece Ren Nehri kıyısındaki Düsseldorf kentinde, sakin bir eylül öğle üzerinde üçü ilk kez bir aradaydı: Clara, Robert ve Jo-

hannes. Üçünün yaşamı, o günden sonra asla önceki gibi olmayacaktı...

* * *

Bu kitap XIX. yüzyılın müzik tarihine farklı bir açıdan, Clara'nın gözünden bakmaya çalışıyor. Friedrich Wieck'in kızı olarak dünyaya gelip herkesin gıpta ettiği bir piyanist olarak yetiştirilen, Robert Schumann'ın karısı olabilmek için her zorluğa göğüs geren, Johannes Brahms'ın tutkuyla bağlandığı Clara. Yetmiş yedi yıllık yaşamı boyunca Avrupa'nın dört bir yanında çağdaşı Franz Liszt'in en önemli rakibi olarak gösterilen, tuşlarla buluştuğunda etrafındaki her şeyi unutan Clara.

XIX. yüzyılda toplum yaşamının her alanında etkileri günümüze dek devam eden değişimler yaşanırken müzik dünyası da yeniden şekilleniyordu. Solistlerin çağından, piyanonun çağından bahsedilmeye başlanmıştı. Bir yüzyıl önce sarayın ve soyluların isteklerine göre şekillenen dünyaya artık burjuvazi yön veriyordu. Clara bu değişimin en yakın tanığı olacaktı. Beethoven'ın 9. *Senfoni*'sini henüz bestelediği bir dünyaya gözlerini açmış, Mahler'in 3. *Senfoni*'sini tamamladığı yıl yaşama veda etmişti. Küçük bir kızken bozuk yollarda posta arabalarıyla başladığı konser gezilerini, sonraları Avrupa'nın dört bir yanını kaplayan demiryolları üzerinde sürdürmüştü. Alışkanlıklar değişmiş, müzik anlayışı değişmiş, onun piyanoya bağlılığı değişmemişti.

* * *

Bu kitabı hazırlarken üç ayrı yaşamöyküsü yazma gayreti içine girmedim. Diğer ikisini Clara'nın dünyasına taşımaya çalıştım. 1853-1856 yılları arasında yaşananları olabildiğince ayrıntılı ve değişik bakış açılarından vermeye gayret ettim. Çünkü bu süreç her üçünün yaşamında da çok belirleyiciydi ve bu süreçte yaşananlarla ilgili, bilmediklerimiz bildiklerimizden daha fazlaydı. Her üçünün kaleminden çıkmış günlükler, karşılıklı yazılmış mektuplar, daha önce hiçbir çalışmamda olmadığı kadar geniş bir yer tutuyor. Bu belgelerin neredeyse tamamı bu kitap için ilk kez Türkçeye çevrildi. Bu konuda Almanca metinler söz konusu olduğunda, Yeşim Tükel Kılıç, Asuman Karakaya ve arkadaşım Alp Altiner'in yardımlarına başvurdum. Prof. Dr. Yeşim Gülşen-Par-

man ve Mesut ınar, değişik konularda kitabın daha eksiksiz olması için beni destekledi.

Bir yılı aşkın süren bu çalışmanın tamamlanabilmesini her zaman olduğu gibi eşim Asu'ya borçluyum. Ona yalnızca İngilizce metinlerin çevirisini yaptığı için değil, hayatımın ışığı olduğu için de teşekkür etmek istiyorum.

İstanbul, Ocak 2012

Clara Wieck 15 yaşında, Julius Giere, 1835, litografi.

Friedrich Wieck

12 Mayıs 1824 günü Leipzig'den ayrılan posta arabasının yolcuları arasında iki çocuğuyla birlikte genç bir kadın yer alıyordu. Henüz üç aylık bile olmayan Viktor, olup bitenlerden ve yolculuğun amacından habersiz annesinin kucağında uyuyor olmalıydı. Ama bebeğin ablası Clara, annesinin söylediklerinden dedesini görmeye gittiklerini anlamıştı; bir süre evden ve babasından ayrı kalacaklardı. Henüz beş yaşını tamamlamamış olan küçük kız yolculuk öncesi yaşananlardan gidişlerinin olağan bir ziyaret olmadığını çıkarabilmişti.

Son aylarda annesi ve babası sürekli kavga ediyor, Clara onları endişeli gözlerle izleyip susuyordu. Çoğunlukla kendisiyle ilgilenen dadısı Johanna Strobel ketum yaradılışlı bir kadın olduğundan etrafında fazla konuşan yoktu; bu yüzden Clara dört yaşını geçmiş olmasına rağmen tek bir sözcük etmemişti. Bu durum önceleri anne ve babasını derin bir endişeye düşürmüştü, özellikle babası durumu fark ettiğinde aklını yitireceğini sanmıştı. Tüm umudunu bağladığı, herkesin gıpta ettiği bir piyanist olarak yetiştirmeyi aklına koyduğu Clara'sının sağır olmasını kabullenemezdi. Bir süre sonra çocuğun piyano sesine karşı duyarsız olmadığını anlamak babanın yüreğine su serpmişti. Üstelik etrafındaki olaylara ilgisiz kalan ve ağzından tek bir sözcük çıkmayan Clara piyano başında bambaşka bir çocuk oluyor, kendisine öğretilenleri

akıl almaz bir hızla kavriyordu. Zaten evin içinde en çok piyano sesi duyuyordu. Babası yalnızca ona değil, birçok öğrenciye ders veriyor, annesi de vaktinin büyük bölümünü piyano başında geçiriyordu. Clara o günlerde farkında olmasa da, Leipzig'in en tanınmış piyano öğretmeni ve piyano satıcısı Friedrich Wieck'in kızı olduğu için bu durum son derece olağandı.

Friedrich Wieck, 18 Ağustos 1785'te Saksonya bölgesinde yer alan Torgau kenti yakınlarındaki Pretzsch'te dünyaya geldi. Avrupa'da henüz taşlar yerinden oynamamış, düzeni değiştirmeye kararlı kalabalık Bastille'in kapısına dayanmamıştı. Wieck ailesi, Leipzig'den çok uzak olmayan küçük kasabalarında ticaretle uğraşıyor, sakin bir yaşam sürüyordu. Yaşlı kıtanın ufkunda toplanmaya başlayan kara bulutların, fırtınayı onların olduğu bölgeye getirmesine daha zaman vardı. Küçük Friedrich kendisini bildiğinden beri müziğe büyük ilgi duyuyordu ancak ailede ona yol gösterebilecek biri yoktu. Son yıllarda babasının işleri giderek bozulmaya başladığından oğlunun müzik dersi için para ayırması tümüyle imkânsızlaşmıştı. On üç yaşına geldiğinde hayallerini gerçekleştirme şansına kavuşmuş, Leipzig'deki ünlü Thomas Kilisesi'ne bağlı okula kabul edilmişti. Thomanerchor olarak anılan okul korusu civarın en yetenekli erkek çocuklarından oluşuyor, üyelerini hem müzik hem de diğer konularda eksiksiz yetiştiriyordu. Buluş çağına dek koroda şarkı söyleyen çocuklar iyi bir şan eğitiminin yanı sıra temel müzik bilgisi alanında da dönemin en iyi öğretmenleriyle çalışma şansına erişiyorlardı. O tarihlerde pek çok kimse için bir anlam ifade etmese de, bir zamanların ünlü orgcusu Johann Sebastian Bach yirmi yedi yıl boyunca bu kilisede kantor yani müzik yöneticisi olarak çalışmıştı. Wieck'in gençlik yılları Bach'ın müzik dünyasında tanrılaşmaya başlayacağı bir dönem olacaktı.

Friedrich Wieck'in Thomas Kilisesi'ndeki günleri ne yazık ki kısa sürdü. Çocukluğundan beri iyi olmayan sağlığı, Leipzig'de giderek kötüleşmiş, okul yöneticileri bu çok hevesli ama hastalıklı delikanlıyı daha fazla aralarında barın-

dırmanın faydası olmayacağına karar vermişlerdi. Büyük umutlarla başlayan Thomanerchor macerası ancak altı hafta sürebilmişti. Friedrich Wieck'in önünde artık bir tek yol kalmıştı: lise eğitimini tamamlayarak üniversiteye kaydolmak ve geçimini sağlayabileceği bir işe sahip olmak.

Lise eğitimi için gittiği Torgau'daki yıllar ailesinin maddi sıkıntısının en çok kendisini hissettirdiği dönemdi. Okumaya meraklı bu delikanlının imdadına kentten hayırsever aileleri yetişmişti. Hafta sonları onların evinde karnını doyuruyor, diğer günler de genellikle kuru ekmekten oluşan öğünleri sırasında pazar günü yiyeceği yemeğin hayalini kuruyordu. Müzik tutkusundan da hâlâ vazgeçmiş değildi. Dönemin tanınmış piyano öğretmenlerinden Johann Peter Milchmeyer'in kentte olduğunu öğrenince hemen kapısını çalmış, aynı zamanda çalgı yapımıcılığıyla da uğraşan Münih'li ustadan birkaç ders almıştı.

Üniversite eğitimi için gittiği Wittenberg'de teoloji okumayı seçti; ailesi bir din adamı olarak yaşamını daha kolay devam ettirebileceğini düşünüyordu. Delikanlı üniversite eğitimiyle birlikte müzisyen olma hayallerinin tümüyle geçmişte kalacağını hissediyor, elinden bir şey gelmiyordu. İsteksizce devam ettiği derslerden ancak geçecek kadar bir not alabilmişti. Bitirme sınavında elde ettiği derece, önemli merkezlerde din adamı olarak çalışmasına yetecek gibi değildi. Kendi isteği doğrultusunda bir eğitim alamamış, ailesinin zoruyla tamamladığı teolojii meslek olarak seçmemişti. Ekmeğini kazanmak zorunda olan, yirmili yaşlarının başındaki bir delikanlı için gerçekten zor bir durumdu.

Friedrich Wieck elindekilerle ne yapabileceğini düşünürken içindeki öğretme isteğinin sesine kulak verdi. O yıllarda soylu ailelerin çocuklarını özel öğretmenler yardımıyla eğitmesi yaygın bir uygulamaydı. Özel öğretmenler kendi sorumluluklarındaki çocukları hemen her konuda eğitiyordu. Başta Latince ve Fransızca gibi yabancı diller geliyordu; bunun yanında genel kültür, matematik, edebiyat, resim dersleri de vardı. Ayrıca çocuğun sofrada nasıl davranması,

1800'lerin ortalarında; piyanonun altın çağı. Ustalar bu çalgıyı geliştirmek için birbirleriyle yarışıyor, Avrupa'nın her köşesinden harika çocuklar çıkıyor. Clara Wieck, bunlardan biri. Piiano yapımcısı, disiplinli, hırslı bir babanın güzel ve olağanüstü yetenekli kızı, "Romantizmin Işığı" Clara... Clara'nın yaşamı, bir müzik dehası olan Robert Schumann'la karşılaşınca bambaşka bir yön alır; aralarında bir ömür sürecek tutkulu bir aşk başlar. Avrupa'nın en ünlü müzisyenleri arasına girmeleri fazla zaman almaz. Her şey yolundadır, ta ki Robert Schumann ciddi bir sağlık sorunuyla karşılaşınca ve Brahms adında genç bir müzisyen kapılarını çalınca kadar...

Beethoven'ın açtığı ışıklı yolda gözleri kamaşmadan yürümek isteyen bu altın çağın yıldızlarının çoğu var bu satırlarda: Berlioz, Chopin, Çaykovski, Dvořák, Liszt, Mendelssohn, Paganini, Wagner...

Aydın Büke'nin kaleminden yine tadına doyum olmaz bir biyografi.

